

Det finns framgångsrika flyktingar på arbetsmarknaden

JAN EKBERG

är professor emeritus i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet. Hans forskningsområde är ekonomiska effekter av invandring och invandrarnas ställning på arbetsmarknaden.

jan.ekberg@lnu.se

För drygt 20 år sedan tog Sverige emot ett stort antal flyktingar från det sönderfallande Jugoslavien. Artikeln studerar hur sysselsättningen har förändrats över tid för flyktingar från Bosnien-Hercegovina som fick uppehållstillstånd under lågkonjunkturen 1993–94. Under de första 5–6 åren var andelen förvärvsarbetande låg men med mycket stora regionala skillnader. Många bosnier hamnade i regioner med svag arbetsmarknad. Under 2000-talet har deras sysselsättningsläge kraftigt förbättrats samtidigt med regional utjämning. I båda dessa avseenden ligger numera flyktingarna från Bosnien-Hercegovina nära vad som gäller för infödda. Trots den inledande lågkonjunkturen och den tröga starten har denna flyktinggrupp blivit framgångsrik.

Enligt en mätning från Ipsos har frågan om invandring och integration blivit den viktigaste frågan för väljarna (*Dagens Nyheter* 2016). Detta sker mot bakgrund av att ca 160 000 personer sökte asyl i Sverige under 2015, vilket är en historiskt hög nivå. Frågan har också fått stort utrymme bland allmänhet, i media och i den politiska debatten, med åtföljande framgångar för Sverigedemokraterna. Det finns en oro för att vi får påfrestningar på det svenska välfärdssystemet samtidigt som det blir ett ökat antal individer som kommer att leva i ett utanförskap om inte integrationen på arbetsmarknaden lyckas.

För ca 20 år sedan fick vi i samband med kriget på Balkan också en kraftig flyktinginvandring, även om den inte nådde upp till dagens nivå. Enbart under åren 1992 och 1993 sökte nästan 90 000 personer från det sönderfallande Jugoslavien asyl i Sverige (SCB 1997). Även under denna tid fanns en oro i Sverige kring möjligheter till integration och för påfrestningar på välfärdssystemet. Dessutom hade ett invandrarfientligt parti, Ny Demokrati, vunnit framgångar och kommit in i riksdagen. Syftet med föreliggande artikel är att beskriva hur det gick med de bosniska flyktingarna.¹ I vilken mån kom de in på arbetsmarknaden?

1. Flyktingar från Bosnien-Hercegovina

Den största gruppen flyktingar från det sönderfallande Jugoslavien kom från Bosnien-Hercegovina. Denna artikel undersöker sysselsättningsut-

Jag tackar Agneta Sträng och Jasmin Jusufbegovic vid SCB för framtagning av data. Jag tackar också Niclas Berggren för kommentarer.

¹ I den följande löpande texten skriver jag i förkortningssyfte *bosnier* i stället för *flyktingar från Bosnien-Hercegovina*. Med flykting avses både de som formellt har registrerats som flykting och de som har registrerats som familjemedlem till flykting (anhöriginvandrare). Förmodligen finns också enstaka bosnier som hade ett annat skäl för invandring till Sverige.

vecklingen för flyktingar från detta område som invandrade (fick uppehållstillstånd) under 1993 och 1994. Den då pågående djupa lågkonjunkturen var rimligen till deras nackdel vid etablering på arbetsmarknaden. Antalet individer uppgick till mer än 47 000, varav ca 65 procent var i det i huvudsak förvärvsarbete åldersspannet 20–59 år. Antalet individer över 60 år var mycket litet. Könsfördelningen var jämn: Andelen män var 50,1 procent. På grund av dödsfall och återutvandring reducerades gruppen till drygt 41 000 år 2013. Utbildningsnivån var ungefär densamma som för infödda i Sverige. Andelen med gymnasieutbildning var något högre än bland infödda, och andelen med respektive förgymnasial utbildning och eftergymnasial utbildning var något lägre än bland infödda (Ekberg och Ohlson 1999; Arbetsmarknadsdepartementet 2013). I den följande redovisningen observerar vi sysselsättningsgrad (andel förvärvsarbete) i åldersintervallet 20–59 år under åren 1997, 1999, 2009 och 2013.

När vi är framme vid 2013 har individer som var barn 1993 och 1994 nått förvärvsarbete åldrar. De har genomgått svensk skola. Då blir det särskilt intressant att se vad kan vi säga om sysselsättningsläget för den gruppen.

2. Geografisk fördelning

Från mitten av 1980-talet till mitten av 1990-talet var den så kallade *Hela Sverige-strategin* ett inslag i integrationspolitiken. Inslag av strategin har funnits även senare. Syftet var att sprida ut nyanlända flyktingar över landet. Genom att undvika geografisk koncentration förväntades snabbare förvärv av svensk-kunskaper, vilket skulle underlätta inträdet på arbetsmarknaden. Praktiken blev dock en annan. I stället blev det ofta tillgången på bostäder som styrde dåvarande Invandrarverkets utplacering av flyktingar. Eftersom lediga bostäder främst fanns i kommuner med svag arbetsmarknad fanns risken att utplaceringsstrategin kunde bli negativ för flyktingars möjligheter att få arbete. Studier visar också att så blivit fallet (Edin m fl 2004; Wennström och Öner 2015). En viss omflyttning sker senare, men många flyktingar har blivit kvar i den kommun som de placerades i. Bosnierna spreds ut över ett mycket stort antal av Sveriges kommuner. I tabell 1 visas översiktlig bosättning 1994, 2003 och 2013 för denna grupp flyktingar.

Det fanns två tydliga inflyttningsområden efter 1994. Deras andel av Bosniengruppen har ökat kraftigt och främst under de första tio åren. Det ena området är Göteborg och Malmö. Inflyttningen dit berodde förmodligen på önskan av att få kontakt med landsmän. I båda dessa kommuner fanns sedan tidigare en stor grupp invandrare från Jugoslavien. En del var redan placerade där. Andra hade kommit som arbetskraftsinvandrare under 1960- och 1970-talen. Däremot var arbetsmarknaden i dessa kommuner svag under 1990-talet, speciellt i Malmö. Vid mitten av 1990-talet var sysselsättningsgraden väsentligt lägre och arbetslösheten väsentligt högre än riksgenomsnittet i båda dessa kommuner (SCB 1994). Detta var

Tabell 1
Regional fördelning
i procent av invand-
rare från Bosnien-
Hercegovina som fick
uppehållstillstånd
1993 och 1994

	A	B	C	A+B+C	Antal
1994	12,5	1,9	85,6	100,0	47 365
2003	19,9	4,3	75,8	100,0	43 797
2013	21,6	4,8	73,6	100,0	41 027

Anm: Avser 31/12 respektive år.

A = kommunerna Göteborg och Malmö.

B = Kommunerna Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd och Värnamo.

C = Övriga Sverige.

Antalet bosnier som hamnade i Stockholms kommun var betydligt mindre än i Göteborg eller Malmö. Inflyttningen av bosnier till Stockholm efter 1994 var obetydlig.

Källa: Specialuttag från befolkningsregistret.

också fallet ännu i slutet av 1990-talet (SCB 1998). Sysselsättningsgraden var då också mycket låg bland bosnier i dessa kommuner (se nästa avsnitt). Det andra inflyttningsområdet har varit kommunerna Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd och Värnamo i västra Småland. Inflyttningen torde främst förklaras av goda möjligheter att få arbete (se även här nästa avsnitt). I förhållande till sin folkmängd hade detta område 2013 den högsta andelen bosnier i landet.

3. Sysselsättningsgrad

Under de första årens vistelse i Sverige var sysselsättningsgraden mycket låg, vilket framgår av tabell 2. Ännu efter 3–4 år (1997) hade endast 24 procent av bosnierna i åldrarna 20–59 år något arbete. Samtidigt fanns det stora regionala skillnader, vilket visas av det höga värdet på variationskoefficienten. I kommunerna Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd och Värnamo hade 77 procent av männen och 52 procent av kvinnorna arbete. I Malmö var motsvarande andelar endast 14 procent och 9 procent. I Göteborg var andelarna 20 procent och 13 procent. Andra kommuner med mycket låg sysselsättningsgrad bland bosnierna var Norrköping, några kommuner i Blekinge och många kommuner i Norrland. Det blev en viss förbättring fram till 1999, samtidigt som variationskoefficienten hade blivit lägre. Skillnaderna mellan olika regioner var fortfarande mycket stor. I Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd och Värnamo hade nu 90 procent av männen och 80 procent av kvinnorna arbete. I Malmö var andelarna 37 procent och 28 procent samt i Göteborg 45 respektive 34 procent.

Den ännu efter 5–6 års vistelse i Sverige mycket låga sysselsättningsgraden i flera regioner gjorde att man då hade anledning att vara pessimistisk om bosniernas långsiktiga möjligheter på arbetsmarknaden i dessa regioner. Under 2000-talet har dock en fortgående förbättring skett och 2013 hade man nått nästan samma sysselsättningsgrad som infödda. Även variationskoefficienten låg nu på nästan samma nivå som bland infödda. Det

	M	KV	BK	Variationskoefficient BK
1997	30	17	24	32,1
1999	59	45	52	16,8
2009	71	69	70	5,2
2013	77	75	76	4,2

Amm: M= män, KV = kvinnor, BK = båda könen. För hela befolkningen i Sverige har både procenttal och variationskoefficient ändrats mycket lite över tid. År 2013 var motsvarande procenttal för hela befolkningen 79, 77 och 78 för respektive män, kvinnor och båda kön. För inrikes födda var talen något högre: respektive 82, 80 och 81 procent.

Variationskoefficienten är ett mått på spridning i bosniers sysselsättningsgrad mellan län. Koefficienten definieras som standardavvikelsen i sysselsättningsgrad multiplicerad med 100 dividerad med medelvärdet för riket. Denna koefficient har för hela befolkningen legat på nivån 3,0–4,0 under hela perioden. Den är beräknad för alla län utom Gotland, då endast enstaka individer från Bosnien hamnade där.

Källa: Specialuttag och bearbetning av data från sysselsättningsregistret.

Tabell 2

Sysselsättningsgrad i procent i åldrarna 20–59 år samt variationskoefficient för invandrare från Bosnien-Hercegovina som fick uppehållstillstånd 1993 och 1994

betyder att även i regioner som tidigare hade mycket låg andel sysselsatta bland bosnierna var nu situationen väsentligt bättre. I exempelvis Malmö hade 71 procent av männen och 71 procent av kvinnorna i åldrarna 20–59 år arbete. I Göteborg var andelarna 76 procent och 74 procent.

Den starka förbättringen av bosniernas sysselsättningsläge, även i regioner med svag arbetsmarknad, kan tyckas förvånande med tanke på att förbättringen kommer efter en lång period med låg sysselsättningsgrad för denna grupp. Intressant är också den numera höga sysselsättningsgraden bland kvinnor från Bosnien. Detta avviker starkt från andra flyktinggrupper. Undersökningar visar att kvinnliga flyktingar vanligtvis har låg sysselsättningsgrad (SCB 2014a).

Flera undersökningar har visat att unga utrikes födda har väsentligt lägre sysselsättningsgrad och väsentligt högre arbetslöshet än infödda; se exempelvis SCB (2014b). Hur ser det ut för de flyktingar som kom från Bosnien-Hercegovina? Låt oss betrakta de som 2013 var i åldersspannet 20–29 år och som därmed 1993 och 1994 var 9 år eller yngre. Av tabell 3 framgår att deras sysselsättningsgrad var väsentligt högre än för övriga utrikes födda. I åldersklassen 20–24 år var bosnierna nästan i nivå med infödda och i åldersklassen 25–29 år t o m något högre än bland infödda.

4. Avslutning

Bosnier som fick uppehållstillstånd 1993–94 kom till Sverige under en djup lågkonjunktur, vilket kan antas ha varit till deras nackdel när det gäller möjligheten att få ett arbete. Dessutom hamnade en hel del bosnier i regioner med svag arbetsmarknad. Integrationen gick trögt under de första 5–6 åren. Det fanns också stora regionala skillnader. Under 2000-talet har en stark förbättring skett i deras sysselsättning, samtidigt som de regionala

Tabell 3
Andel sysselsatta 2013
i procent

	M	KV	BK
20–24 år			
Hela befolkningen	59	58	59
Därav:			
inrikes födda	62	62	62
utrikes födda	40	33	36
Därav:			
Invandrare från Bosnien-Hercegovina 1993–94	56	61	58
25–29 år			
Hela befolkningen	73	68	71
Därav:			
inrikes födda	78	76	77
utrikes födda	56	43	49
Därav:			
Invandrare från Bosnien-Hercegovina 1993–94	78	78	78

Anm: M= män, KV = kvinnor, BK = båda könen.

Källa: Specialuttag och bearbetning av data från sysselsättningsregistret.

skillnaderna har minskat. Om fler bosnier redan från början hade hamnat i regioner med en god arbetsmarknad är det sannolikt att integrationen på arbetsmarknaden hade blivit bättre under de första åren och att man snabbare skulle ha nått fram till den höga sysselsättningsgrad för både män och kvinnor som nu finns.

Det finns också några andra studier av sysselsättningsgrad i arbetsför ålder bland flyktingar. SCB (2014a) studerade integrationen på arbetsmarknaden bland flyktingar som fick uppehållstillstånd under 1997–99. Invandringen av bosnier hade då nästan upphört (SCB 2002), och konjunkturen var bättre än den som bosnierna mötte 1993–94. Efter ca 12 års vistelse i Sverige hade deras sysselsättningsgrad planat ut och stannat på ca 60 procent, dvs på en betydligt lägre nivå än bland bosnier. Aldén och Hammarstedt (2016) undersökte sysselsättningsutvecklingen för flyktingar som fick uppehållstillstånd under 2005–07. Även dessa anlände till Sverige under en bättre konjunktur än bosnierna. Observationstiden var ganska kort. Efter 5 år var sysselsättningsgraden 38 procent, varav 46 procent för män och 25 procent för kvinnor. Efter ungefär lika lång tid var sysselsättningsgraden väsentligt högre för bosnierna och uppgick till 52 procent, varav 59 procent för män och 45 procent för kvinnor (se tabell 2).

Jämfört med andra flyktinggrupper har flyktingarna från Bosnien blivit framgångsrika. Det skulle behövas mer fördjupade studier om varför så har blivit fallet och som då också kan vara av värde för dagens integrationspolitik.

Aldén, L och M Hammarstedt (2016), "Flyktinginvandring, sysselsättning, förvärvsinkomster och offentliga finanser", rapport 2016/1, Finanspolitiska rådet, Stockholm.

Arbetsmarknadsdepartementet (2013), "Sysselsättning och utbildningsnivå bland invandrare från f d Jugoslavien", arbetsmaterial, Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm.

Dagens Nyheter (2016), "Invandring den viktigaste frågan för väljarna", 8 februari 2016.

Edin, P-A, P Fredriksson och O Åslund (2004), "Settlement Policies and the Economic Success of Immigrants", *Journal of Population Economics*, vol 17, s 133-155.

Ekberg, J och M Ohlson (2000), "Integration av bosniska flyktingar på den svenska arbetsmarknaden", i Hjelmkog, S (red), *Hemort Sverige*, Integrationsverket, Norrköping.

SCB (1994), "Arbetskraftsundersökningarna", Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (1997), *Statistisk årsbok 1997*, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (1998), "Arbetskraftsundersökningarna", Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (2002), *Statistisk årsbok 2002*, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (2014a), "Integration - etablering på arbetsmarknaden", rapport, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

SCB (2014b), "Utrikes föddas arbetsmarknadssituation 2005-2013", *Statistiska Meddelanden*, AM 110 SM 1402, Statistiska centralbyrån, Stockholm.

Wennström, J och Ö Öner (2015), "Den geografiska spridningen av kommunplacerade flyktingar i Sverige", *Ekonomisk Debatt*, årg 43, nr 4, s 52-68.

REFERENSER